

A JÁRÓKELO

BRASNYÓ ISTVÁN

Most itt jönni elő a föld alól, talán egy pincehelyiség lejárataából, úgy sarjadni ki fokról fokra a fénybe, ahogy a fű a már szinte mál-ladozó házfalak tövéből, előbb a sok jövés-menéstől megkopott téglalépcsőket tapogatni ki érzékeny cipőtalppal és a drótkeretes, sötét lencsés szemüveg megbillentése nélkül, valahogy úgy, akár a vakok, akiket nem vezet kutya, találomra még nevet is adva mind-egyik foknak, félig már feledésbe merült emlékeket szórni széjjel, ahogy az arcok, sőt a testek perdülnek elő, egymás fölé emelten, mintha fehér bőrükre lépne a cipő talpa, s hogy testük mely része az, jegyezze meg az alkonyatba kifelé csorgáló világosság, az égboltnyi ásítás üregével támadó sötétség: odafenn háromnegyedet kondít egy óra, dúsan zengő rézhangon, de hogy melyik nyárvégi vagy őszi esti óra háromnegyedét — nehéz lenne megmondani, csak annyit tudni, hogy valaminek a háromnegyed része már eltelt a levegőben, elhervadt, eltűnt a tetők felett; emitt lenn pedig Margit, Magda, Júlia, Ilona, Annamária és legfelül, befelé türemlő csúcsú mellbimbóval, amelynek barnasága és oly vonzó légysága még ek-kora távolságról is hevíteni képes, önfeledt nyöszörgéssel Sarolta, akinek talán épp rugalmas hasára lép a cipő, vagy itt sokkal inkább kikoptak a lépcső téglái — s utána már a járda szintje következik, meggyűrődött és elnagyolt szürke szalagja, amely felett a pincék doha bont zászlót, de a másfajta illatok lobogása is feléled alkonyattájt a résnyire nyitott ablakokból, a kapualjakkból, a szél-cibálta női kendők sarkából: az imént felszínre jutott járókelő olyannak érzi ezt, mintha pudriét közelítenének az orrához, s tükrében már-már megpillanthatná arcát: nem, előbb a lángoló színű égboltot maga felett, amelyet szemüvege sötét lencsés át alig lát nagyobbak egy ezüst pénzérme megkopott korongjánál, s hogy

senki képmása sincs rajta, egyszerre a tulajdon domborművű arcvonásait szeretné ott látni, elmosódva, szinte kisimulva a magas kortól, amelyet bizonyára nem fog megérni. És mintha vízbe gázolna, víz felszíne lebbentené meg alakját, úgy hatol előre a különböző vonzó illatok aromáiban, gondol az ablakok mögött a félhomályban ilyenkor már fokozatosan elsápadó arcokra, egy-egy, beszéd közben még megvillanó fog zománcára, a kicsiny fényjelre, amelyet már alig-alig lehet kihámozni egy monoton hangon beszélő s olykor-olykor közbedúdolgató nő testének titkai közül, mert képzelődés eddig el nem érhet, úgy sikolva be a nemrég még világos idő mögé, ahogy a képzelgő szeretné tenyerét besiklatni a nő térde közé vagy szoknyája alá; a járókelő előtt azonban tiszta és világos út áll, lesöprött városi járda, és idefönn az utcán már alig van forgalom, látni- és szemlélnivaló, s hogy az elhatalmasodó homályban neki ne ütődjön valaminek, kénytelen levenni orráról a sötét szemüveget, és szárait összehajtva a belső zsebébe tenni, s így, már-már lemeztelenített arccal ballagni végig az égbolt visszfénytől még ideig-óráig beárnyékolt utcán, a házak emeleti ablakaiból porként aláömlő szürkességben, amelynek egyöntetűségét még nem kezdte ki az utcai lámpák sugárzása, csupán egy gyümölcsbolt nyitott ajtaján át árad a szorongató színtelenségbe a frissen szüretelt almák illata, kihangsúlyozva némi hagyma- és savanyúpaprika-szagtól meg trópusi fűszerek bántó, tüsszentésre ingerlő illóolajától — de tovahaladva elenyészik a szaglásnak ez az orfeuma, ünneplő síkjait benövi a csatornanyílásokon láthatatlanul kiömlő pára, egyszerre ez itatja át a levegőt, a verejték, a lúg szaga, a kifejezetten érezhető ammóniáké, úgyhogy a járókelő tanácsosnak tartja befordulni egy szűk ajtó mögötti folyosóra, mintha a falban enyészne el, annyira váratlanul: s innentől már rendkívül nehéz szemmel tartani mozdulatait, elképzelni a ház járatait, amelyeken végighalad — talán csak fehér kézfeje villan át a fordulókbán megritkuló szürke gőzön vagy a hóesésszerű, szemcsés feketeségen, amely a kopott festésű falakból árad, a beszögellések mélyéből vagy a megrepedezett és összezugorodott lakkozású, szinte fekete ajtószárnyakból. Ám belelevetülve, beleolvadva ebbe az érzékelhetetlenségbe, mégiscsak valami hang hagyhatja el a száját, szakadhat fel akár sóhajtként is a torokából, hajthat valami indát az ég kifakult, meggyűrdött palalemeze felé, mintha szólítana vagy hívna valakit, nem idegent, hanem közeli ismerőst, aki feltétlenül fel fogja ismerni hangja színet, óva-

tos, a sötét folyosón vontatottá váló lépteit, mivel sejtelve sincs, hogy melyik falon keresse a villanykapcsolót, még inkább összeza-
varodva a közben egészen közelre férközött óraiütésektől, a betelten
bongó magasságtól, amikor is a szűk udvar felett egyszeriben lát-
hatóvá válik néhány azonosíthatatlan csillag vagy csak tűhegynyi
rés a sötét firmamentum felett bizonyára fényárban villózó min-
denségre: a járókelő pedig micsoda utat tett meg eddig az ajtóig,
amely szinte a folyosó falából pattan eléje.

— Kezit csókolom, tessék már . . . szóval, itthon van-e a doktor
úr . . . — amire bozontos, házórző női hang válaszol, ki sem emel-
kedve a benti homály négyszögéből, csak valami felidézhetetlen cir-
pelést hallatva selyemharisnyás lábával: valahonnan a combja kö-
zül feslik ki ez a hang, ahogy kopik és husolódik a selyem szála, de
ez a hang — ez vagy a másik, amely csattanva tölti ki a folyosót
— nem is neki szól, jelszó lehet talán, mert a folyosó hirtelen meg-
éled a sötétben, benépesül, alakokkal torlódik tele, felismerhetetlen
akadályokkal, szinte fémes, de testhőmérsékletet sugárzó tárgyak-
kal, amelyeknek közellététől csak keserves ámulat toltheti el az
embert, hátát a már becsapódott ajtónak vetve, hogy legalább arról
védve legyen tőlük, s akként lendítve karját a levegőbe, mintha
nem is védekezni akarna tőlük, hanem tehetetlenségét tárná fel,
riadalmát szándékozná részletesen elmondani, ha lenne, aki meg-
hallgatná vagy akár ügyet vetne rá; rendellenes és megindokolha-
tatlan helyzetéből szinte robogva tör ki egy gondolat, egy látomás,
egy vidéki város főutcájának képe, s a kockaköves úttest pillantá-
sával befogott legyezői egyszerre a szemének csapódnak, hogy
kénytelen előlük elfedni az arcát. E kesernyés hangulatú, az égtá-
jak között is talán eltévedt estébe, mintha a tágra nyílt égből gör-
dülne alá mennydörögve, egy kocsi robajlik lefelé a lejtős utcán, s
mivel a villanypóznákon még nem kapcsolták be a világítást, a
fújtató és vágózó lovak patkói lépten-nyomon gyémántos szikrá-
kat ütnek a gránitkockákon — a megbokrosodott és fékevesztett
katonalovak úgy száguldanak az éjszaka felé, mintha szabadulni
akarnának a megrakott trénszekértől és a rakomány tetején tanács-
talan kapaszkodó katonáktól, hogy végül is így, felszerszámozot-
tan, szárnyra kapjanak és elhúzzanak a tetők felett . . . A bakon
szorongó három katona pedig mintha értené szándékukat, egyszerre
sorra elkezdik magukat levetni a kocsiról: köpenyük szárnya zász-
lóként nagyot csattan, majd végighemperednek az út szemetes sze-

1960-1961 - a part of the series

gélyén, s azontúl a lovak magukra hagyva rohannak, és az útke-reszteszűdésben, az üzletek kirakatainak pislákoló fényétől még inkább megzavarodva, megcélozzák a szembe eső szűk utcát, amelyet, természetesen, elvétenek: a kocsi az úttest teljes szélességében iron-gál utánuk, majd rúdja a szemközti ház falának csapódik, s mivel vasalt végével nem tudja átütni a ház oldalát, a nehéz kocsi súlya felfelé nyomja, neki az ablak redőnyének, amelynek lécei recsegve törnek össze alatta, s az ablak üvegtáblái jeges hanggal roppannak be... amikor is kicsiny és őszi virágként megdermedt sikoly röppen fel, talán az ablakpárkány összegömbült horgonylemezeről, ahol az éjszakát szándékozta tölteni, vagy esetleg az ablak mögötti helyiségből, a feltételezhetően tágas és fűtött szobából szabadul ki, de nem erősebben annál, mintha az egyik ló hallatta volna vagy a kocsi összeroppanó keréktalpának nyikorgó hasadása; mindenesetre jól kivehető visszhangot üt, majd a szűk köz falainak csapódva tűnik el a sötétlő magasban — törékenysége és bársonyossága szinte megmosolyognivaló, szánalmat ébresztő, akár az eltévedt őszi vándormadár vagy az éhező téli cinke füttye, azzal, hogy egy óhajtasnyival azért hosszabbnak tűnik, és aki hallja, a legszívesebben a tenyerébe zárná melengetni... Micsoda eltemetett, majd majd kihantolt, sokszor eltemetett és mindahányszor kihantolt érzések és elragadtatások képesek ilyenkor megszállni a levegőt, a tétlenkedő és gazdátlanok tűnő őszi eleji estéken, amikor a túlságosan is távoli, talán csak elméletben létező lámpák oly kormos, szinte tapintható fényt árasztanak, akár a zsugorodva leégő, sárga faggyúgyertya lángja, és az ember, a járókelő, a szemlélő egyszerre már a térben sem igen több annál, amire gondol, bár a leghelyesebb volna semmire sem gondolnia, egy levetett, fekete bundává változni a messzi, szomszédos faluba tett délutáni séta után, még mindig telve a tágasság illataival és a fokozatosan elillanó testmeleggel: tehát már ebből is világosan kitetszik, hogy ezentúl nehéz lesz mértéket tartania vagy megmaradnia valamiféle egyensúlynál — mintha egyszerre földből lenne vagy földdé válna ő maga is, és megállás nélkül, végtelen időn át csupán földet enne, rendkívüli módon önmagából gyarapodva, de világosan kijelölhető gátak, határok és kontúrok nélkül, körvonalazhatatlanul és tevékenységében, vagyis önfalásában megállíthatatlanul, mélyebben és rejtettebben, mintsem hogy magyarázatát lehessen adni sajátosságának, és csak időnként, tetszőleges időközökben bukkanva a felszínre, ha onnan vagy ott

történetesen valamire szüksége van, hatalmas hullámot vetve a föld hátán, öntudatával markolva ki tulajdon vándorló anyagát, őskori leletként kicsiny és sérülékeny lényét, amely úgy vonzolja maga után az éjszaka beíratlan lapjait és a szemében lassanként feléledő fényeket, mint valami hirtelen támadó vihartól felduzzasztott palástot, égboltnyi méretű örvényt — ám ez az önleplezés felfoghatatlan kiterjedéseket és dimenziókat igényel, megnevezhetetlen testi tartalmakat és oly fokú határozottságot, amely képes akként kapaszkodni meg a tulajdon húrjaiban, akár a hárfa, mindenkor készen arra, hogy elképzелhetetlen, megfoghatatlan, ritka pillanatokban érzékelhető melódiákat hallasson, amikor is a szemlélőnek itt rendszeren a legritkább hely jut, mintha egy mindig eleven szembojárban vagy egy tükörben fészkelne, amelyet valaminek a halála napján elfeledtek eltakarni a napvilágtól, s még most is ott lobog a homályos visszfényt vető sugarakban.

Tehát egyszerre lehetőség nyílik arra, hogy valaki a saját megkérdezésének tanúja legyen, illetve a másnak szánt kérdések válaszadója: a sötétből előhőmpölygő térfogat, tömeg vagy alakok, éjszakai pribékek az ajtó rapacsos lapjához szorítják, arcát eltakaró kezét megragadják, zsebeit kiforgatják, mintha értéktárgyak, pénz vagy fegyver után kutatnának, s közben a drótkeretes, sötét lencsés szemüveget a folyosó kövezetére ejtik, majd valamelyikük a tolongásban vigyázatlanul rá is lép, hallani lehet az üveg morzsolódását, darálódását vastag és érzéketlen talpú lábbelije alatt: ezzel a cipőtalppal nem lehetne lépcsőn oly elővigyázatosan haladni, mintha egymás fölé rakott érzékeny testeken kapatna felfelé az ember, sokkalta inkább rúgásra, taposásra, tiprásra képezték ki, hogy hatalmas foltok, zúzódások, ronccsolások maradjanak utána, sérült szervek, irgalmatlan és kegyetlen nyomai a megfélemlítésnek, a kényszerítésnek, az erőszakosságnak, amely csak egyetlen célt ismer, pontosabban nem is ismeri még azt a célt sem, amelynek érdekében bevetik, hanem csupán keresztülcsoörtet rajta, mint rossz álmokon a szörnyeteg, nagyokat ütve és fojtott, artikulálatlan hangokat adva, akár egy vad, leckéztető közösülésben, marcangolva, gyűrve és fogaival cibálva elképedt és halálra vált partnerét, akit hűtlenkedés szándékán kapott a sötét folyosó kanyarulatában, s a vetélytárs az ajtó mögött most kénytelen végighallgatni az animális megnyilvánulások e széles, dühöngő skáláját, a perverz hajlamok elszánt megvalósulását, levegőben való verdesését, amelynek célja a hallgatózót

eltéríteni további mesterkedéseitől, nevetségessé tenni vonzalmait, visszariasztani azoktól a mélységektől, ahová a partner teste taszítható, meg attól is, amire rávehető s amire használható, vagyis amire épp itt most kényszerítik.

A kérdés tulajdonképpen jelenlétének kérdéseként fogalmazódik meg e tolongásban, mintha, mondjuk, valamiféle meggondolásból szigorúan lezárt utcán érkezett volna ide, ahová tulajdonképpen nincs mód bejutni — más kérdés a fekete köpenyes házőrző nő vagy az egyre fogyatkozó számú fogdmeg jelenléte, akik hozzája képest magasabb rendű és valós lénynek számítanak, mivel mégiscsak a számukra kijelölt helyen tartózkodnak ez idő szerint, és megszabott feladatot teljesítenek, pontosabban szerepet játszanak: egy esetleges jelenet panorámáját töltik ki mozdulataikkal, amennyiben valaki is figyelemre méltatná őket; de mivel ez elmarad, elenyészik a zaj, és végül csak a megtépázott járókelő marad a sivár és sötét folyosón, a megtámadására előnyomult árnyékok átvetik magukat a rozoga, rozsdafoltoktól alaposan kikezdett vaskorláton, belezuhanva az udvar ekkorra tintafeketévé vált mélységébe, és még csak zajt sem ütnek odalenn, mintha sohasem érnének talajt, lebegve és uszklálva ott maradnának a kövezet felett, amelyről talán táplálékukat nyalják fel.

E kérdést azonban nyilvánvaló, hogy másnak szánták, mert szembefordulva az ajtóval, azon semmiféle felírást, papírt, táblát vagy névjegyet sem lát — bizonyára sok minden megváltozhatott itt anélkül, hogy bárki is szemmel tarthatta volna a dolgok menetét —, a járókelő egyszeriben egy néma ajtóval áll szemben, amelyen hiába dörömböl, bármennyire is úgy érzi, hogy az iménti, őt ért inzultusért mégiscsak egy odabenti személynek kellene felelni, aki-nek, miközben ajtót nyitott, hallani lehetett harisnyája részelését, mint valami halk tücsökcsirregést — úgyhogy végül is tapogatózva, csoszogó léptekkel, mintha minden megtett arasznyi út után azzal kellene számolnia, hogy megbotlik vagy belezuhan valamibe, távozni kénytelen: úgy lép ki sokára, a szűk kapun, mintha a falból válna ki egy darab s indulna el meglelni tulajdonképpeni közegét: valami elfeledett úriszabó házának kapuja mellől a rég bevakolt reklámfestmény.